

**Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny
oraz
sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów
z przyrody**

**w Szkole Podstawowej nr 3
im. 1 Pułku Ułanów Krechowieckich
w Augustowie**

Opracował zespół w składzie:
Katarzyna Dzieniszewska
Agnieszka Górka
Katarzyna Wiszniewska

Data modyfikacji: 2.09.2019 r.

I. Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny (w załączniku).

II. Sposoby sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.

A. Formy sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.

- Ocenie podlegają:
 - a) **sprawdziany (S)** - obejmujące 1 lub 2 omówione zgodnie z planem wynikowym działy, zapowiadane i wpisywane do dziennika elektronicznego z co najmniej tygodniowym wyprzedzeniem, poprzedzone lekcją powtórzeniową oraz podaniem zakresu materiału, co najmniej na tydzień przed datą sprawdzianu;
 - b) **kartkówki (K)** - sprawdzające opanowanie wiadomości bieżących maksymalnie z 3 ostatnich lekcji, trwające nie dłużej niż 15 min.; nauczyciel nie ma obowiązku zapowiadania kartkówek;
 - c) **odpowiedzi ustne (O)** - sprawdzające opanowanie wiadomości bieżących z 1 - 3 ostatnich lekcji; każdy uczeń może być pytany na każdej lekcji;
 - d) **prace domowe (Pd)** - utrwalające lub przygotowujące do opracowania następnej lekcji, zróżnicowane pod względem trudności na podstawowe i ponadpodstawowe; każdy uczeń ma przynajmniej raz w półroczu sprawdzoną pracę domową w zeszycie ćwiczeń lub zeszycie przedmiotowym; w przypadku nieobecności ucznia na lekcji ma on obowiązek uzupełnienia brakującej pracy domowej;
 - e) **prace długoterminowe (Pdt)** - obejmujące wymagania z zakresu ponadpodstawowego, przygotowywane w ciągu co najmniej 2 tygodni i prezentowane w formie referatów, plakatów, albumów, prezentacji multimedialnych itp.;
 - f) **praca ucznia na lekcji (Pnl)** – rozumiana, jako zaangażowanie ucznia w proces dydaktyczny: prowadzenie notatek z lekcji, prawidłowe wykonywanie poleceń nauczyciela, wykonywanie ćwiczeń (samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela); w przypadku nieobecności ucznia na lekcji ma on obowiązek uzupełnienia brakującego tematu i notatki z lekcji oraz uzupełnienia ćwiczeń;
 - g) **aktywność (A)** – rozumiana, jako samodzielne zgłaszanie się i udzielanie trafnych odpowiedzi na pytania zadawane przez nauczyciela, zabieranie głosu w dyskusji; może być oceniana raz w półroczu;
 - h) **praca w grupie (Pwg)** – rozumiana, jako prawidłowe wykonywanie poleceń nauczyciela i ćwiczeń we współpracy z innymi uczniami, wkład pracy w wykonanie zadań grupy;
 - i) **udział w konkursach przyrodniczych lub ekologicznych (Kon)** – w tym, systematyczny udział w zajęciach przygotowujących do konkursu;
 - j) **prace dodatkowe (D)** – wzbogacanie pracowni w okazy i pomoce dydaktyczne, samodzielne wykonywanie pomocy dydaktycznych np. plansz przyrodniczych, schematów, modeli itp.
- Nauczyciel nie ma obowiązku stosowania wszystkich w/w form w stosunku do każdego ucznia.
- Sprawdziany i zapowiedziane kartkówki są obowiązkowe. W przypadku nieobecności uczeń pisze daną pracę na pierwszej lekcji przyrody po powrocie do szkoły. Jedynie w przypadku 5-dniowej i dłuższej absencji chorobowej ucznia nauczyciel ustala z uczniem indywidualnie termin pisanie pracy.
- Śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne wystawiane są z ocen cząstkowych. Oceny te nie muszą być średnią arytmetyczną ocen cząstkowych.
- Zasadniczy wpływ na ocenę śródroczną lub roczną mają oceny ze sprawdzianów, kartkówek i odpowiedzi ustnych.

B. Kryteria oceniania.

- Do oceny osiągnięć edukacyjnych ucznia przyjmuje się skalę procentową przeliczaną na stopnie wg następujących kryteriów:

96% - 100% – celujący (6),
85% - 95% – bardzo dobry (5),
70% - 84% – dobry (4),
50% - 69% – dostateczny (3),
35% - 49% – dopuszczający (2),
0% - 34% – niedostateczny (1).

Dopuszcza się stosowanie „+” i „-” w przypadku uzyskania maksymalnej lub minimalnej liczby punktów na daną ocenę.

- Uczeń, który korzysta z niedozwolonych pomocy podczas sprawdzianu lub kartkówki otrzymuje ocenę niedostateczny.
- Odpowiedź ustna powinna być samodzielna, płynna, wyczerpująca temat, przekazywana poprawnym językiem z użyciem odpowiednich terminów przyrodniczych.
- Praca domowa powinna być wykonana samodzielnie i estetycznie. Jeżeli praca domowa jest niesamodzielna (spisana od innego ucznia) uczeń otrzymuje ocenę niedostateczny.
- Za rażący brak pracy ucznia na lekcji lub brak pracy w grupie uczeń może otrzymać ocenę niedostateczny.
- Za aktywność na lekcji uczeń może otrzymać „+” i „-”. Stosuje się następujący schemat ich przeliczania: sześć plusów przeliczanych jest na ocenę celujący, a sześć minusów – na ocenę niedostateczny.
- Za reprezentowanie szkoły w konkursach przyrodniczych lub ekologicznych nauczyciel wystawia uczniowi cząstkową ocenę celujący.
- Każdy uczeń ma prawo zgłosić nieprzygotowanie do lekcji, bez żadnych konsekwencji, 2 razy w półroczu.

Nieprzygotowanie obejmuje:

- brak gotowości do odpowiedzi ustnej lub kartkówki (niezapowiedzianej),
- brak pracy domowej,
- brak zeszytu przedmiotowego, zeszytu ćwiczeń i podręcznika.

Nieprzygotowanie nie dotyczy zapowiedzianych form oceniania. Każde kolejne nieprzygotowanie skutkuje oceną niedostateczny.

- Nieobecność ucznia na lekcji nie zwalnia go z obowiązku przygotowania się do zajęć. Jedynie w przypadku 5-dniowej i dłuższej absencji chorobowej ucznia nauczyciel ma obowiązek umożliwić uczniowi uzupełnienie wiadomości i umiejętności w ciągu tygodnia i wstrzymać się od oceniania ucznia w tym okresie.
- Nie ocenia się negatywnie ucznia w dniu jego powrotu po trwającej ponad 5 dni usprawiedliwionej nieobecności lub znajdującego się w trudnej sytuacji losowej (np. wypadek).

C. Zasady poprawiania ocen bieżących.

- Uczeń ma możliwość poprawienia oceny ze sprawdzianu oraz w szczególnie uzasadnionych przypadkach z kartkówki tylko raz, w terminie wyznaczonym przez nauczyciela. Formę poprawy ustala nauczyciel. Ocena z poprawy zostaje wpisana do dziennika elektronicznego.
- Oceny z pozostałych form sprawdzania wiedzy i umiejętności uczniów nie podlegają poprawie.

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przyrody w kl. 4
oparte na Programie nauczania przyrody w kl. 4 szkoły podstawowej „Tajemnice przyrody” autorstwa J. Golanko (Wyd. Nowa Era)

Wymagania konieczne (ocena dopuszczająca) Uczeń potrafi:	Wymagania podstawowe (ocena dostateczna) Uczeń potrafi:	Wymagania rozszerzające (ocena dobra) Uczeń potrafi:	Wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra) Uczeń potrafi:	Wymagania wykraczające (ocena celująca) Uczeń potrafi:
DZIAŁ I – POZNAJEMY WARSZTAT PRZYRODNIKA				
- wymienić elementy przyrody ożywionej i nieożywionej - podać przykłady wytworów działalności człowieka - wymienić zmysły umożliwiające poznawanie otaczającego świata - wymienić źródła informacji o przyrodzie - podać nazwy przyrządów służących do obserwacji przyrody - przeprowadzić obserwację przy użyciu lupy lub lornetki - wykonać schematyczny rysunek obserwowanego obiektu - wykonać pomiar przy użyciu linijki lub taśmy mierniczej - podać nazwy głównych i pośrednich kierunków geograficznych - narysować plan dowolnego przedmiotu w skali 1:1 - odczytać skalę planu i mapy - odczytać informacje zapisane w legendzie planu lub mapy - odszukać na planie lub mapie wskazane obiekty - określić kierunki geograficzne na planie i mapie	- wyjaśnić, co nazywamy przyrodą - wymienić cechy przyrody ożywionej - wymienić sposoby zdobywania wiedzy o przyrodzie - opisać rolę poszczególnych zmysłów w poznawaniu świata - wyjaśnić, na czym polega obserwacja i doświadczenie - wymienić cechy dobrego obserwatora przyrody - przyporządkować przyrząd do obserwowanego obiektu - wymienić najważniejsze części budowy mikroskopu - wyjaśnić, co nazywamy widnokresem i linią widnokresu - narysować i opisać różę głównych i pośrednich kierunków geograficznych - stosować polskie i międzynarodowe skróty głównych i pośrednich kierunków geograficznych - wyznaczyć główne kierunki geograficzne za pomocą kompasu i gnomonu - wyjaśnić, co to jest plan, mapa, skala, legenda - obliczyć wymiary przedmiotu w skali np. 1:2, 1:5, 1:10 - narysować plany przedmiotów w skali np. 1:2, 1:5, 1:10 - wymienić rodzaje map - przedstawić za pomocą znaków	- wyjaśnić różnice między elementami przyrody ożywionej i nieożywionej - wyjaśnić znaczenie obserwacji i doświadczeń w poznawaniu przyrody - omówić etapy doświadczenia - wskazać najważniejsze części budowy mikroskopu - określić funkcje podstawowych elementów budowy mikroskopu - wyjaśnić zmiany widnokresu wraz z wysokością - omówić sposoby wyznaczania głównych kierunków geograficznych za pomocą różnych obiektów w otoczeniu - wyjaśnić, co to jest skala liczbowa - obliczyć rzeczywiste wymiary przedmiotu przedstawionego w różnych skalach - przedstawić wybrane obiekty za pomocą znaków kartograficznych - wyjaśnić, na czym polega orientowanie planu lub mapy	- podać przykłady powiązań między wybranymi elementami przyrody ożywionej i nieożywionej - zaplanować obserwację dowolnego obiektu lub organizmu w terenie - obliczyć powiększenie mikroskopu - omówić sposób wyznaczania kierunku północnego za pomocą Gwiazdy Polarnej - porównać dokładność wyznaczania kierunków geograficznych za pomocą kompasu i gnomonu - dobrać skalę do wykonania planu dowolnego obiektu - rozróżnić rodzaje skal - narysować plan pokoju lub klasy w skali 1: 50 lub 1:100 - zorientować plan lub mapę za pomocą kompasu i obiektów w terenie - wyznaczyć i zaplanować trasę zwiedzania posługując się planem naszego miasta	- wyjaśnić, w jaki sposób zmiana jednego elementu przyrody może wpłynąć na pozostałe - zaplanować i przeprowadzić dowolne doświadczenie wraz z zapisem wyników obserwacji i wnioskami - przedstawić informacje na temat przyrządów służących do obserwacji kosmosu i badania głębin oceanicznych - opisać sposób wyznaczania kierunku północnego za pomocą Słońca i zegarka - narysować plan terenu wokół szkoły, domu w odpowiedniej skali i przy użyciu właściwych znaków kartograficznych

	kartograficznych wybrane obiekty - rozpoznać obiekty w terenie przedstawione na planie lub mapie za pomocą znaków kartograficznych - określić położenie innych obiektów na planie lub mapie w stosunku do podanego			
DZIAŁ II – POZNAJEMY POGODĘ I INNE ZJAWISKA PRZYRODNICZE				
- wymienić stany skupienia substancji - podać przykłady ciał plastycznych, sprężystych i kruchych w swoim otoczeniu - podać przykłady występowania wody w różnych stanach skupienia - odczytać wskazania termometru - wymienić składniki pogody - rozpoznać rodzaje opadów - odczytać symbole umieszczone na mapie pogody - wyjaśnić i stosować pojęcia: wschód, zachód i górowanie Słońca, południe słoneczne - wymienić daty rozpoczęcia kalendarzowych pór roku - opisać zmiany zachodzące w przyrodzie w poszczególnych porach roku	- podać przykłady ciał stałych, cieczy i gazów - określić właściwości ciał stałych, cieczy i gazów dotyczące kształtu - wyjaśnić wpływ temperatury na zmiany stanu skupienia substancji - zapisać temperaturę dodatnią i ujemną - wyjaśnić, na czym polega parowanie, skraplanie, topnienie i zamarzanie - wyjaśnić, co to jest pogoda - nazwać i rozpoznać główne rodzaje chmur - podać nazwy opadów i osadów atmosferycznych - określić na podstawie obserwacji stopień zachmurzenia nieba - określić kierunek wiatru - nazwać przyrządy służące do pomiaru składników pogody - podać jednostki, w których dokonuje się pomiaru składników pogody - przedstawić prognozę pogody dla określonego obszaru Polski na podstawie mapy pogody - opisać pozorną wędrówkę Słońca nad widnokręgiem w ciągu dnia	- dokonać podziału ciał stałych ze względu na właściwości - porównać właściwości fizyczne ciał stałych, cieczy i gazów - omówić na przykładach zjawisko rozszerzalności cieplnej ciał stałych, cieczy i gazów - wyjaśnić zasadę działania termometru - wymienić czynniki wpływające na szybkość parowania - obliczyć średnią dobową temperaturę powietrza - obliczyć amplitudę temperatury - opisać sposób powstawania chmur - rozdzielić rodzaje osadów atmosferycznych - wyjaśnić, czym jest ciśnienie atmosferyczne - wyjaśnić, jak powstaje wiatr - określić kierunek wiatru - omówić zmiany temperatury powietrza w ciągu dnia w zależności od wysokości Słońca nad widnokręgiem - omówić pozorną wędrówkę Słońca nad widnokręgiem	- wyjaśnić na przykładach zjawisko sublimacji i resublimacji - omówić na podstawie schematu obiegu wody w przyrodzie - wyjaśnić różnicę między opadami i osadami atmosferycznymi - przewodzić dzienniczek obserwacji pogody - uzasadnić potrzebę przewidywania przyszłych stanów pogody - omówić zmiany długości cienia w ciągu dnia - porównać wysokość Słońca nad widnokręgiem w południe oraz długość cienia w poszczególnych porach roku	- przygotować i zaprezentować informacje na temat rodzajów wiatru - wymienić fenologiczne pory roku (wyróżniane na podstawie faz rozwoju roślinności)

	wyjaśnić i stosować pojęcia: równonoc wiosenna i jesienna, przesilenie letnie i zimowe	w ciągu roku omówić zmiany długości dnia i nocy w ciągu roku		
DZIAŁ III – POZNAJEMY ŚWIAT ORGANIZMÓW				
- wyjaśnić, z czego są zbudowane wszystkie organizmy żywe - podać przykłady narządów i organów roślin i zwierząt - wymienić sposoby poruszania się zwierząt - wyjaśnić, na czym polega rozmnażanie - wymienić dwa podstawowe sposoby rozmnażania się organizmów - ułożyć łańcuch pokarmowy z podanych organizmów - podać przykłady roślin uprawianych w ogrodzie i w domu - wymienić korzyści płynące z uprawy roślin w domu i w ogrodzie - podać przykłady zwierząt hodowanych przez człowieka	- wymienić charakterystyczne cechy organizmów - wyjaśnić, co to jest komórka, tkanka, narząd, układ - wyróżnić organizmy jedno - i wielokomórkowe - wymienić i krótko opisać czynności życiowe organizmów - wyjaśnić, w jakim celu organizmy rozmnażają się - wyjaśnić, na czym polega samożywność i cudzożywność - podać przykłady organizmów samożywnych i cudzożywnych (roślinożernych, mięsożernych i wszystkożernych) - wymienić charakterystyczne cechy drapieżników - wymienić królestwa istot żywych - podać przykłady zależności między roślinami i zwierzętami - wyjaśnić, czym są zależności pokarmowe - wyróżnić i nazwać ogniwa łańcucha pokarmowego - podać przykłady łańcuchów pokarmowych - omówić zasady pielęgnacji roślin - omówić zasady opieki nad zwierzętami - podać przykłady dzikich zwierząt żyjących w mieście	- omówić hierarchiczną budowę organizmów wielokomórkowych - podać przykłady organizmów jedno - i wielokomórkowych - wyjaśnić, na czym polega rozmnażanie płciowe i bezpłciowe - podać przykłady organizmów rozmnażających się płciowo i bezpłciowo - stosować pojęcie: fotosynteza - przedstawić schematycznie przebieg procesu fotosyntezy - wymienić cechy roślinożerców - podać przykłady zwierząt odżywiających się szczątkami organizmów i określić ich rolę w przyrodzie - wyjaśnić, na czym polega pasożytnictwo - podać przykłady pasożytów - wyjaśnić, co to jest sieć troficzna - rozpoznać wybrane rośliny doniczkowe - wyjaśnić, jakie znaczenie ma znajomość wymagań życiowych uprawianych roślin - określić cel hodowli zwierząt - wyjaśnić, dlaczego nie wszystkie zwierzęta możemy hodować w domu	- porównać organizmy jedno - i wielokomórkowe - podać przykłady różnych sposobów wykonywania tych samych czynności przez organizmy - omówić sposób wytwarzania pokarmu przez rośliny - uzasadnić, że zniszczenie jednego ogniwa łańcucha pokarmowego może doprowadzić do wyginięcia innych - wyjaśnić, jak rośliny i zwierzęta bronią się przed swoimi wrogami - opisać szkodliwość zwierząt zamieszkujących nasze domy	- przygotować i zaprezentować informacje na temat najmniejszych i największych organizmów żyjących na Ziemi - uzasadnić potrzebę klasyfikacji organizmów - przygotować i zaprezentować informacje na temat pasożytnictwa w świecie roślin i grzybów - przygotować i zaprezentować informacje na temat roślin leczniczych uprawianych w domu lub w ogrodzie - przygotować i zaprezentować ciekawostki i dodatkowe informacje na temat zwierząt

DZIAŁ IV – ODKRYWAMY TAJEMNICE CIAŁA CZŁOWIEKA

• podać przykłady pokarmów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego • wyjaśnić znaczenie wody dla organizmu • wyjaśnić, dlaczego należy dokładnie żuć pokarm • uzasadnić konieczność mycia rąk przed każdym posiłkiem • wskazać na schemacie serce i naczynia krwionośne oraz płuca • dokonać pomiaru tętna • wymienić zasady higieny układu oddechowego • wskazać na schemacie elementy szkieletu osiowego • wymienić zasady higieny układu ruchu • wymienić i wskazać na schemacie narządy zmysłów • wymienić podstawowe rodzaje smaków • rozpoznać na rysunku komórkę jajową i plemnik • nazwać kolejne etapy życia człowieka po narodzeniu • podać przykłady zmian świadczących o rozpoczęciu okresu dojrzewania u dziewcząt i chłopców	• wymienić składniki pokarmowe • podać przykłady produktów spożywczych bogatych w białka, cukry, tłuszcze, witaminy i sole mineralne • omówić rolę układu pokarmowego • wymienić i wskazać na schemacie narządy układu pokarmowego • wymienić kolejne czynności zachodzące w przewodzie pokarmowym • omówić zasady higieny układu pokarmowego • wymienić narządy układu krwionośnego • omówić rolę serca i naczyń krwionośnych • wyjaśnić, co to są tętnice, żyły i naczynia włosowate • wymienić i wskazać na schemacie narządy układu oddechowego • wyjaśnić, co dzieje się z powietrzem podczas wdechu i wydechu • określić rolę układu oddechowego • opisać zmiany klatki piersiowej podczas wdechu i wydechu • nazwać elementy budujące układ ruchu • określić rolę szkieletu • nazwać i wskazać na schemacie główne elementy szkieletu • wyjaśnić, co to są stawy • wymienić podstawowe funkcje układu nerwowego • wymienić i wskazać na schemacie główne narządy budujące układ nerwowy	• omówić rolę głównych składników pokarmowych w organizmie • wyjaśnić, na czym polega trawienie • omówić rolę głównych narządów układu pokarmowego • opisać drogę pokarmu w organizmie • wyjaśnić, czym jest tętno • wymienić funkcje układu krwionośnego • wyjaśnić cel wymiany gazowej • omówić budowę poszczególnych narządów układu oddechowego • omówić i zilustrować wymianę gazową zachodzącą w płucach • rozróżnia rodzaje połączeń kości • nazwać i wskazać na schemacie główne stawy naszego organizmu • wyjaśnić, w jaki sposób mięśnie są połączone ze szkieletem • wymienić grupy mięśni ze względu na rodzaj wykonywanej pracy • podać przykłady mięśni pracujących zależnie i niezależnie od naszej woli • wyjaśnić, na czym polega praca mięśni szkieletowych • wyjaśnić, dlaczego należy ćwiczyć systematycznie na lekcjach wychowania fizycznego • wyjaśnić, w jaki sposób układ nerwowy odbiera	• omówić rolę wybranych witamin • wyjaśnić rolę enzymów trawiennych • wymienić procesy zachodzące w jamie ustnej, żołądka i jelitach • omówić rolę narządów wspomagających trawienie • wyjaśnić, jak należy dbać o układ krwionośny • sformułować wnioski dotyczące wpływu wysiłku fizycznego na pracę serca • wyjaśnić, na czym polega współdziałanie układu pokarmowego, oddechowego i krwionośnego • omówić i zilustrować wymianę gazową zachodzącą w komórkach ciała • nazwać i wskazać na schemacie kości o różnych kształtach • wymienić zadania mózgu, rdzenia kręgowego i nerwów • wyjaśnić, w jaki sposób powstaje obraz oglądanego obiektu • wyjaśnić rolę układu nerwowego w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu • wyjaśnić przyczyny różnic w budowie męskiego i żeńskiego układu rozrodczego • omówić przebieg rozwoju nowego organizmu	• opisać skutki niedoboru poznanych witamin • przygotować i zaprezentować informacje na temat barwników, sztucznych aromatów i konserwantów dodawanych do żywności • wymienić czynniki, które mogą szkodliwie wpłynąć na funkcjonowanie wątroby i trzustki • przygotować i zaprezentować informacje na temat składników krwi i grup krwi • omówić pracę mięśni działających niezależnie od naszej woli • przygotować i zaprezentować informacje na temat wad wzroku
--	--	--	--	--

	• opisać rolę poszczególnych narządów zmysłów • wymienić sposoby ochrony narządu wzroku i słuchu • wskazać różnice w budowie ciała kobiet i mężczyzn • określić rolę układu rozrodczego • nazwać i wskazać na schemacie główne męskie i żeńskie narządy rozrodcze • nazwać męską i żeńską komórkę rozrodczą • wskazać różnice między komórką jajową i plemnikiem • wyjaśnić, na czym polega proces zapłodnienia • wyjaśnić pojęcia: ciąża, poród • wskazać miejsce rozwoju nowego organizmu • wymienić zmiany fizyczne zachodzące u dziewcząt i chłopców w okresie dojrzewania • wyjaśnić, na czym polega przestrzeganie zasad higieny w okresie dojrzewania	informacje z otoczenia • wymienić i wskazać na schemacie podstawowe elementy budowy oka i ucha • omówić zasady higieny układu nerwowego • określić funkcje głównych narządów męskiego i żeńskiego układu rozrodczego • omówić zmiany psychiczne zachodzące w okresie dojrzewania • wyjaśnić na przykładach, na czym polega koleżeństwo, przyjaźń, odpowiedzialność		
--	---	---	--	--

DZIAŁ V – ODKRYWAMY TAJEMNICE ZDROWIA

• wymienić 3 podstawowe zasady zdrowego stylu życia • wskazać na podstawie piramidy zdrowego żywienia i aktywności fizycznej przykłady pokarmów, które należy spożywać w dużych lub małych ilościach • omówić sposób dbania o zęby, włosy i paznokcie • wymienić drogi wnikania drobnoustrojów	• wymienić zasady prawidłowego odżywiania • podać przykłady wypoczynku czynnego i biernego • wymienić zasady bezpieczeństwa podczas zabaw na świeżym powietrzu • wyjaśnić, na czym polega przestrzeganie higieny osobistej • uzasadnić konieczność mycia zębów po każdym posiłku • wyjaśnić, dlaczego należy dbać o higienę skóry • wymienić zasady pozwalające uniknąć zakażenia się grzybicą	• wymienić wszystkie zasady zdrowego stylu życia • podać przykłady skutków niewłaściwego odżywiania się • wyjaśnić rolę aktywności fizycznej w zachowaniu zdrowia • wyjaśnić, czym są szczepionki • wymienić szkody, które pasożyty powodują w organizmie • wymienić objawy zatrucia pokarmowych	• wyjaśnić, czym jest zdrowy styl życia • uzasadnić konieczność spożywania różnorodnych pokarmów • omówić skutki niedoboru lub nadmiernego spożycia poszczególnych składników pokarmowych • wyjaśnić, co to jest epidemia • scharakteryzować wybrane pasożyty wewnętrzne (tasiemce i owsiki) • wyjaśnić konieczność objęcia opieką	• przygotować propozycję prawidłowego jadłospisu na 3 dni, odpowiedniego w okresie dojrzewania • wskazać przyczyny i skutki anoreksji i bulimii • wyjaśnić, na czym polega działanie szczepionek • przygotować i zaprezentować informacje na temat objawów boreliozy i sposobów postępowania w przypadku zachorowania • przedstawić informacje na temat pomocy osobom
---	--	---	---	---

chorobotwórczych - wymienić najbardziej znane choroby zakaźne - wymienić ogólne objawy chorób zakaźnych - wymienić zjawiska pogodowe, które mogą stanowić zagrożenie - podać przykłady jadowitych zwierząt - odróżnić muchomora sromotnikowego od innych grzybów - podać przykłady środków czystości, które stwarzają zagrożenie dla zdrowia - wymienić osoby, które należy zawiadomić w razie wypadku - podać numery telefonów, pod które należy dzwonić w razie wypadku - opisać zachowania świadczące o mogącym rozwinąć się uzależnieniu od komputera lub telefonu	- wymienić przyczyny chorób zakaźnych i pasożytniczych - wyjaśnić, jakie czynniki sprzyjają zakażeniu - wymienić choroby zakaźne i pasożytnicze przenoszone drogą oddechową, pokarmową i przez uszkodzoną skórę - omówić objawy przeziębienia, grypy i anginy - wymienić zasady postępowania w przypadku zachorowania na chorobę zakaźną - wymienić przyczyny zatruc pokarmowych - podać przykłady zewnętrznych i wewnętrznych pasożytów człowieka - wymienić zasady, których przestrzeganie zapobiegania chorobom przenoszonym drogą oddechową, pokarmową i przez uszkodzoną skórę - określić zasady postępowania w czasie burzy, gdy przebywa się w domu i poza nim - omówić sposób postępowania po użądleniu przez owady i ukąszeniu przez żmiję - podać przykłady ozdobnych roślin trujących hodowanych w domu i omówić zasady ich pielęgnacji - omówić sposób postępowania przy skaleczeniach i oparzeniach - podać przykłady substancji, które mogą uzależniać - podać przykłady negatywnego wpływu dymu tytoniowego i alkoholu na organizm człowieka - podać przykłady sytuacji, w których należy zachować się asertywnie	- wymienić objawy zarażenia tasiemcem i owsikami - omówić sposób po ukąszeniu przez żmiję - wymienić objawy zatrucia grzybami - wymienić zagrożenia związane ze środkami chemicznymi - omówić zasady pierwszej pomocy po kontakcie ze środkami czystości - wyjaśnić, czym jest uzależnienie - wyjaśnić, na czym polega palenie bierne - wymienia skutki przyjmowania narkotyków - wyjaśnić, czym jest asertywność	weterynaryjną zwierząt hodowanych - podać przykłady i rozpoznać dziko rosnące rośliny trujące - rozpoznać symbole umieszczane na substancjach szkodliwych - scharakteryzować substancje znajdujące się w dymie papierosowym - wyjaśnić, dlaczego napoje energetyzujące nie są obojętne dla zdrowia	uzależnionym
---	--	---	--	---------------------

	• zaprezentować właściwe zachowanie asertywne w wybranej sytuacji			
DZIAŁ VI – POZNAJEMY KRAJOBRAZ NAJBLIŻSZEJ OKOLICY				
• rozpoznać na zdjęciach rodzaje krajobrazów • określić rodzaj krajobrazu najbliższej okolicy • odróżnić wypukłe formy terenu od płaskich i wklęsłych • podać przykłady wód słonych • wskazać na mapie przykłady wód płynących i stojących • rozpoznać na zdjęciach krajobraz kulturowy • podać przykłady zmian w krajobrazie najbliższej okolicy • wyjaśnić, na czym polega ochrona ścisła	• wymienić składniki krajobrazu • wymienić rodzaje krajobrazów • wyjaśnić, co to jest krajobraz naturalny i krajobraz kulturowy • podać przykłady krajobrazów naturalnych i kulturowych • wskazać w krajobrazie najbliższej okolicy wytwory działalności człowieka • wymienić wypukłe i wklęsłe formy terenu • nazwać i wskazać na schemacie elementy wzniesienia • opisać krajobraz równinny • wskazać formy terenu w krajobrazie najbliższej okolicy • wymienić rodzaje skał • podać przykłady skał litych, zwięzłych i luźnych • wymienić składniki gleby • wyjaśnić, czym jest próchnica • wyjaśnić pojęcia: wody słodkie, wody słone • wskazać różnice między oceanem i morzem • podać przykłady wód słodkich, w tym wód powierzchniowych • rozróżnić rodzaje wód stojących i płynących • wymienić różnice między jeziorem i stawem • podać przykłady zmian w krajobrazach kulturowych • wyjaśnić, od czego pochodzą nazwy miejscowości • wymienić formy ochrony przyrody w Polsce • wyjaśnić, co to są parki narodowe i pomniki przyrody	• wyjaśnić, co to jest krajobraz • omówić cechy poszczególnych krajobrazów kulturowych • opisać krajobraz najbliższej okolicy • opisać wklęsłe formy terenu • nazwać formy terenu występujące w naszym regionie • omówić budowę skał • porównać budowę skał litych, zwięzłych i luźnych • wymienić skały występujące w najbliższej okolicy • wyjaśnić, od czego zależy żyzność gleby • omówić warunki niezbędne do powstania jeziora • porównać rzekę z kanałem śródlądowym • omówić zmiany w krajobrazie wynikające z rozwoju rolnictwa i przemysłu • wyjaśnić pochodzenie nazwy swojej miejscowości • wyjaśnić, dlaczego należy chronić przyrodę • wyjaśnić, co to są rezerваты przyrody • wyjaśnić różnice między ochroną ścisłą a ochroną czynną • podać przykład obszaru chronionego lub pomnika przyrody znajdującego się w najbliższej okolicy	• sklasyfikować wzniesienia na podstawie ich wysokości • omówić elementy doliny • opisać skały występujące w najbliższej okolicy • omówić proces powstawania gleby • opisać znaczenie gleby w przyrodzie • scharakteryzować wody słodkie występujące na Ziemi • wyjaśnić, jak powstają bagna • scharakteryzować rodzaje wód płynących • podać przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu rzek na życie i gospodarkę człowieka • wyjaśnić, czym są lodowce i lądolody • podać przykłady występowania lodowców na Ziemi • podać przykłady działalności człowieka, które prowadzą do przekształcenia krajobrazu • wskazać źródła, z których można uzyskać informacje o historii swojej miejscowości • wskazać różnice między parkiem narodowym a parkiem krajobrazowym • podać przykłady parków narodowych, krajobrazowych, rezerwatów przyrody oraz	• wskazać pozytywne i negatywne skutki przekształcenia krajobrazu najbliższej okolicy • przygotować kolekcję skał z najbliższej okolicy wraz z ich opisem • przygotować i zaprezentować informacje typu „naj” na Ziemi: największy ocean, najdłuższa rzeka, największe jezioro, największa głębina oceaniczna itp. • wyjaśnić, w jakich warunkach powstają lodowce przygotować prezentację multimedialną lub plakat nt.: „Moja miejscowość dawniej i dziś” • przedstawić informacje o wybranym obszarze chronionym leżącym na terenie naszego województwa

	• podać przykłady obiektów, które są pomnikami przyrody • omówić sposób zachowania się na obszarach chronionych		pomników przyrody na terenie Polski i swojego województwa	
DZIAŁ VII – ODKRYWAMY TAJEMNICE ŻYCIA W WODZIE I NA LĄDZIE				
• podać przykłady organizmów żyjących w środowisku wodnym • wymienić podstawowe przystosowania ryb do życia w wodzie • wskazać na mapie dowolną rzekę i jezioro • wymienić czynniki warunkujące życie na lądzie • podać przykłady środowisk lądowych • wyróżnić i nazwać warstwy roślinności w lesie • wyjaśnić, w jaki sposób należy zachować się w lesie • podać przykłady drzew liściastych i iglastych • wyjaśnić, dlaczego nie wolno wypalać traw • podać przykłady roślin uprawnych • podać przykłady i rozpoznać warzywa uprawiane na polach • podać przykłady wykorzystania roślin uprawnych • wymienić pospolite szkodniki upraw.	• omówić na przykładach przystosowania zwierząt do życia w wodzie • wyjaśnić, dzięki czemu zwierzęta wodne mogą przetrwać zimę • wymienić i wskazać na schemacie główne elementy budowy rzeki oraz poszczególne odcinki biegu rzeki • wyjaśnić, co to jest źródło, ujście • podać przykłady organizmów żyjących w poszczególnych odcinkach biegu rzeki • wyjaśnić konieczność posiadania przez organizmy specjalnych przystosowań do życia w biegu górnym • nazwać i wskazać na schemacie strefy życia w jeziorze • podać przykłady roślin i zwierząt żyjących w poszczególnych strefach jeziora • nazwać strefy roślinności wodnej w jeziorze • wymienić grupy roślin żyjących w strefie przybrzeżnej jeziora • nazwać i rozpoznać pospolite rośliny strefy przybrzeżnej i otwartej toni wodnej • ułożyć z podanych organizmów lub podać przykłady łańcuchów pokarmowych w jeziorze • wskazać przystosowania roślin i zwierząt do zmian temperatury • podać przykłady organizmów roślinnych i zwierzęcych	• omówić warunki życia w środowisku wodnym • omówić na przykładach przystosowania roślin do życia w wodzie • wyjaśnić, dlaczego najczęściej organizmów żyje w strefach przybrzeżnych • określić warunki panujące w poszczególnych odcinkach biegu rzeki • omówić przystosowania organizmów roślinnych i zwierzęcych do życia w poszczególnych odcinkach biegu rzeki • opisać warunki życia w poszczególnych strefach jeziora • scharakteryzować roślinność strefy przybrzeżnej jeziora • omówić przystosowania ptaków i ssaków do życia w strefie przybrzeżnej jeziora • przyporządkować wybrane organizmy odpowiednim strefom życia w jeziorze • omówić warunki życia w środowisku lądowym • scharakteryzować przystosowania roślin i zwierząt zabezpieczające przed utratą wody • wymienić przystosowania roślin i zwierząt chroniące przed działaniem wiatru • scharakteryzować wymianę gazową u roślin i zwierząt lądowych	• wyjaśnić, dzięki czemu zwierzęta wodne mogą przetrwać zimę • wyjaśnić związki między głębokością zbiornika, a ilością organizmów żywych • wyjaśnić, co to jest plankton • porównać warunki życia na lądzie i w wodzie • wymienić przystosowania roślin do wykorzystania światła • wyjaśnić, jak zróżnicowany dostęp roślin do światła wpływa na warstwową budowę lasu • scharakteryzować bory, grądy, łęgi i buczyny • wyjaśnić rolę organizmów glebowych żyjących na polu • wyjaśnić, na czym polega biologiczna walka ze szkodnikami upraw.	• przygotować i zaprezentować informacje o największych organizmach żyjących w środowisku wodnym • przygotować i zaprezentować informacje na temat przystosowań wybranych organizmów do życia w ekstremalnych warunkach lądowych • przedstawić argumenty za i przeciw stosowaniu chemicznych środków ochrony roślin.

	żyjących w poszczególnych warstwach lasu • rozpoznać pospolite grzyby jadalne • rozpoznać pospolite drzewa liściaste i iglaste • wymienić cechy budowy drzew liściastych i iglastych ułatwiające ich rozpoznawanie • wymienić rodzaje lasów występujących w Polsce • wymienić cechy łąki • podać przykłady roślin i zwierząt występujących na łące • nazwać i rozpoznać podstawowe zboża i rośliny okopowe i oleiste uprawiane na polach • podać przykłady wykorzystania zbóż • wyjaśnić, jakie rośliny nazywamy chwastami • nazwać i rozpoznać pospolite chwasty • podać przykłady łańcuchów pokarmowych istniejących w lesie, na łące i na polu.	• scharakteryzować poszczególne warstwy lasu • rozpoznać organizmy występujące w poszczególnych warstwach lasu • porównać drzewa liściaste i iglaste • wymienić typy lasów występujących w Polsce • opisać zmiany na łące zachodzące w różnych porach roku • rozpoznać kilka gatunków roślin występujących na łące • wyjaśnić, w jaki sposób ludzie wykorzystują łąki • wyjaśnić pojęcia: zboża ozime, zboża jare • wyjaśnić, jakie rośliny nazywamy chwastami • wymienić organizmy, które są sprzymierzeńcami człowieka w walce ze szkodnikami upraw.		
--	---	---	--	--